

RÖVID KÖZLEMÉNYEK
KURZE MITTEILUNGEN
NOTES AND OBSERVATIONS

**A SALVIA REFLEXA HORNEMANN MAGYARORSZÁGI
ELŐFORDULÁSA**

ABSTRACT: (The occurrence of *Salvia reflexa* HORNEMANN in Hungary.) — Author collected it in the environs of Sárszentkereszt (Com. Fejér) in 1969. Recently it turned up at Sárszentágota, too.

1969 szeptemberében a Fejér megyei Sárszentkereszt melletti szikes Sárkány-tó felett — kukoricás gyomos szélén — egy ismeretlen ajakosvirágú (Labiatae) növényt találtam. A rendelkezésemre álló szakirodalomból meghatározni nem tudván, felkértem Dr. CSAPODY VERA és Dr. PÉNZES ANTAL ismert kiváló botanikusokat a diagnosztálásra. Egybehangzóan megállapították, hogy az észak-amerikai *Salvia reflexa* HORNEMANN (Syn. *S. lanceolata* POIRET) példányairól van szó. Azóta évenként felkerestem a területet, s mindig volt néhány példány, legutóbb Sárszentágotán a faluban, útszegélyen találtam.

Dr. PÓCS TAMÁS levélbeli közlése alapján tudok beszámolni ennek az amerikai eredetű fajnak igen érdekes terjedéséről. NYÁRÁDY Flóra R. S. R. XII. kötetében Romániából, DOSTAL (Klíc kúplné kvéteně ČSR, Praha) 1954-ben közli Csehszlovákia területéről, amely ott meghonosodott és a faj újabban Lengyelországban is megjelent — várható, hogy a növény még jobban elterjed hazánkban is, és mint jelentős szántóföldi gyommal fogunk vele találkozni.

Magyarországon még kívülem senki sem gyűjtötte. Herbariumi példányokat juttattam a Gyöngyösi Mátra Múzeumnak és a Természettudományi Múzeum Növénytárának.

Érkezett: 1980. VI. 6.

GOTTHÁRD Dénes, Budapest

A BOETTGERILLA PALLENS SIMROTH ÚJABB LELŐHELYE

ABSTRACT: [New locality of *Boettgerilla pallens* SIMROTH (Hungary)] — The fourth locality of the species in Hungary.

Egyetlen fiatal példányát Gyöngyöshalász községtől DNY-ra, 500 m-re (1980. VII. 10.) a Gyöngyös-patak árterületén (DT 28), a vízfolyástól 4—5 méterre lévő friss növényi törmelék között (patakhordalék, területe 1—2 m², vastagsága 20—30 cm) gyűjtöttük kb. 8—10 cm mélyen. Az előfordulás

érdekessége, hogy adatot szolgáltat a faj folyóvízi közvetítéssel való terjedéséhez. A *B. pallens* legközelebbi lelőhelye mintegy 10 km-re É-ra a gyöngyös-solymosi Kis-hegy (kovácsműhely, patak menti égeres) lábánál található

IRODALOM

VARGA, A. (1980.): A *Boettgerilla pallens* SIMROTH újabb lelőhelye Magyarországon — *Soosiana* 9: (megjelenés alatt).

Érkezett: 1980. VII. 11.

Dr. BÁBA Károly, Szeged
VARGA András, Gyöngyös

ADATOK A DRILUS CONCOLOR AHR. CSIGATÁPLÁLÉKÁHOZ (COL.: DRILIDAE — MOLL.: HELICIDAE)

ABSTRACT: (Data to the snail-diet of *Drilus concolor* AHR.) — Over a surface area of 6 m² the *Drilus* larvae consumed 6.45 % of the *Monacha cartusiana* population.

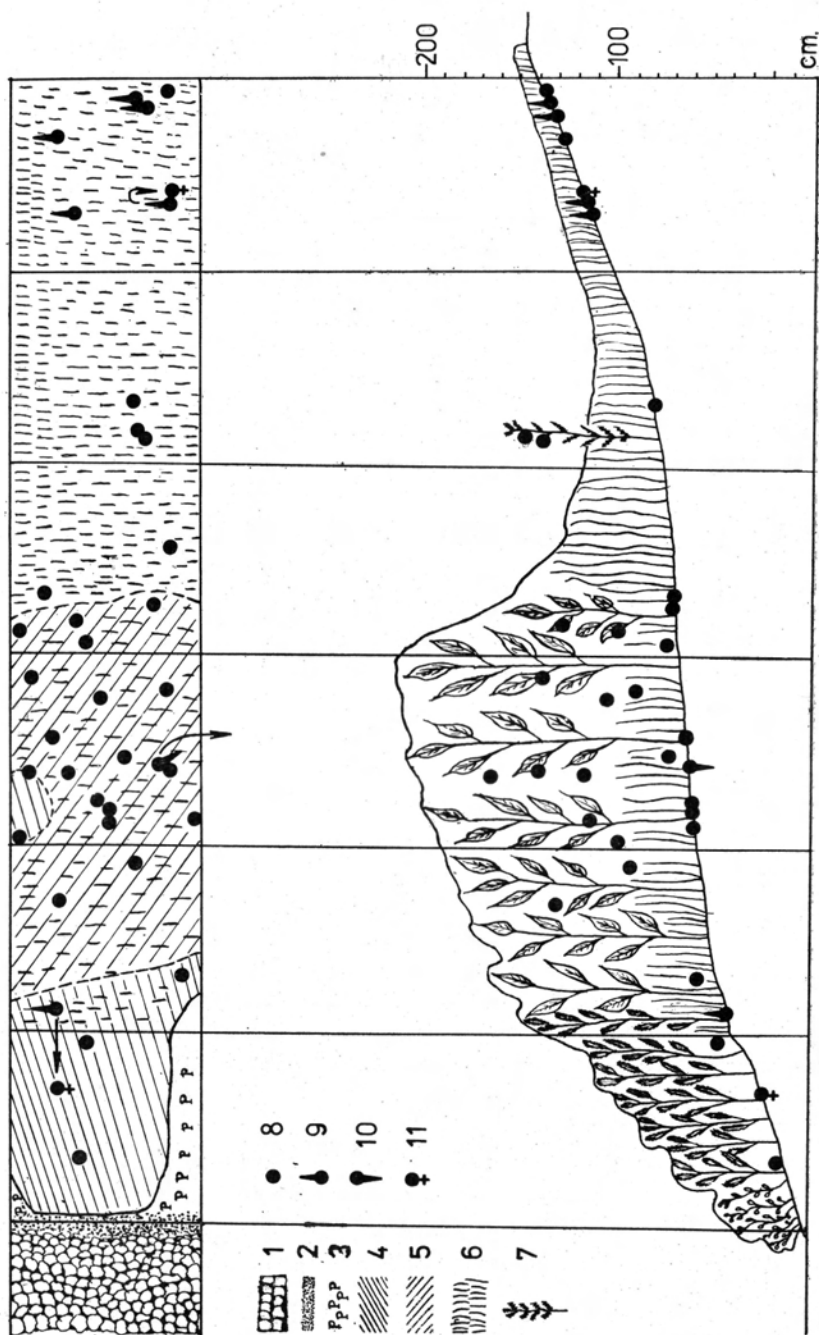
Gyöngyöshalász községtől D-re a Gyöngyös-patak partján (1978. VII. 7.) néhány négyzetméteres területet jelöltem ki a *Monacha cartusiana* (MÜLL.) populáció térbeli elhelyezkedésének és a *Drilus concolor* AHR. lárvák táplálkozási pontjainak tanulmányozására. A vizsgált terület 1 m széles 6 m hosszú délies kitétségtű völgyoldal „patak menti” gyomvegetációval, jellemző fajai a lapulevelű keserűfű (*Polygonum lapathifolium* L.), a nagy csalán (*Urtica dioica* L.) és a csicsóka (*Helianthus tuberosus* L.). A 6 négyzetméteres területen 6 üres házat (frissen elpusztult egyedek), 29 élő példányt, 2 házban bogárlárvát (kinevelve = *Drilus concolor*), valamint egy héjban testmaradékot és vedlési nyomokat találtam (1 ábra).

Összegezve: a fenti területen a *Monacha* állomány 6,45%-a képezte a *Drilus* lárvák pillanatnyi táplálékigényét. A fentiek térbeli szerkezetét a táplálkozási pontok helyét a mellékelt ábrán mutatom be, a nyilak a lárvák feltételezett táplálékszerző helyváltoztatását jelzik. KASZAB, Z. 1955 : 26.: a „... kikelő lárvák apró kis fiatal csigákat keresnek fel, s azokat felfalják. Bennük is vedlenek. A vedlés után új, nagyobb csigát keresnek, s azt ugyancsak elpusztítják.” A növekvő lárvák számára a nagyságbeli folytonosságot a vizsgált területen a következő csigafajok jelenthetik: *Cochlicopa lubrica* (5 mm) — *Zonitoides nitidus* (6—7 mm) — *Chondrula tridens* (9 mm) — *Monacha cartusiana* (10—19 mm). Szíves segítségadásáért köszönettel tartozom Dr. ORBÁN SÁNDOR-nak (Ho Si Minh Tanárképző Főiskola Növénytani Tanszéke, Eger).

RODALÓM: KASZAB, Z. (1955): Különböző csápú bogarak Diversicornia I., Lágytestű bogarak, Malacodermata — *Fauna Hung.* 8 (1): 1—144.

Érkezett: 1979. XI. 5.

VARGA András, Gyöngyös

1. ábra: A *Monacha* populáció elhelyezkedésének felülnézeti és keresztmetszeti ábrája (1=kavicsos patakmeder, 2=iszap, 3=lapulevelű keserűfű, 4= nagy csalán, 5=csi-csóka, 6=pázsitfű, 7=fekete üröm, 8=*Monacha cartusiana* élő példány, 9=*M. cartusiana* üres ház, 10=*M. cartusiana* a *Drilus* lárva vedlési nyomaival, 11=*M. cartusiana* *Drilus* lárvával).

A RÉTI TÜCSÖKMADÁR LOCUSTELLA NAEVIA NAEVIA BODDAERT FÉSZKELÉSE A CSERHÁT NÉHÁNY PATAKVÖLGYÉBEN

ABSTRACT: (*Locustella n. naevia* BODD. as our nesting bird in some brook valleys of the Cserhát.) — The nesting of grasshopper warbler in more than pairs is reported.

A gyöngyösi Mátra Múzeum irányításával rendszeresen módomban van a Cserhát madártani kutatása 1977 óta. A májusi hetektől kezdődően a Galga völgyében először — Acsa magasságában — megtaláltam a réti tücsökmadarat. Stabíl fészkelőnek bizonyult. Későbbi kutatásaim során kiderült, hogy nem csak Acsánál, hanem tovább a Galga völgyében Galgaguta felé, valamint a Legéndi-patak völgyében, a Sinkar-patak, a Kecskés-patak völgyében, (Csővarnal elsősorban), a Mátyás-völgyi patak mentén is fészkel a réti tücsökmadár. Ezek a patakvölgyek fűbokrokkaal, kisebb fás ligetekkel tarkított nedves kaszálók az egyes települések között.

A tücsökmadár hangja csak egyetlen egy változatlan, hosszúra nyújtott, zizegő trillából áll, mely a nagyobb tücskök vagy sáskák szárnydörzsölése által előidézett „pirregés”-hez hasonlítható. Innen ered a találó madárnév — tücsökmadár — is.

A réti tücsökmadárnak a leghosszabb a zizegő pirregése: meghaladja a 2—2,5 percet is. Legtöbbször az apró termetű madarakat még nem is látjuk, csak jellegzetes hangjukat halljuk. Éjjel is énekel a réti tücsökmadár (a berki és a nádi nem). Napközben leginkább a sűrű réti növényzetben bújkál. Türelmes megfigyeléssel időnként észrevehetjük, hogy az elhagyott réteken olykor kiülnek pirregni egy-egy bogáncscsúcsra, mely a sűrű gazból jobban kiáll. A rendkívül jellegzetes hangjukkal kapcsolatban nem árt megjegyeznünk még, milyen jól jellemezhető ez a pirregés a horgászat orsójának a lefutásakor keletkező halk, monoton orsóperregéssel, orsózizegéssel is.

Május második felétől a sűrű réti fű aljában, ahol nem vizenyős a mező, elkészítik egyszerű fészkeket, száraz növényi rostokból. Mintegy 11—12 napi kotlás után kelnek fészeklakó fiókáik, melyeket mintegy két hétig mindkét öreg madár etet.

A réti tücsökmadaraknak tíznél több párban történő előkerülése, fészkelése a Galga központi patakvölgyében, továbbá még oldalt a hegyek felé húzódó néhány kisebb patakvölgyben a Cserhátban — mindenképpen érdekes ornitológiai újdonság.

Érkezett: 1979. VI. 5.

Dr. TAPFER Dezső, Budapest

FAUNISZTIKAI ADATOK A MÁTRÁBÓL ÉS KÖRNYÉKÉRŐL

1975. IV. 8-án Galyatetőtől É-ra lévő Köves-ormonnál öreg bükkösben egy hím örvösrigót (*Turdus torquatus*) figyeltem meg (az időjárás ekkor még hideg, szeles volt). Ez év IX. 28-án a Gyöngyös melletti Sár-hegy NY-i olda-

lán egy madár maradványait találtam, mely szintén örvösrigónak bizonyult. A hulla kb. 2—3 hetes volt.

1975. IV. 9-én Markaz mellett a hegyek lábánál egy pár bajszos sármányt (*Emberiza cia*) láttam, és egy hívó hangot hallottam, mely egy másik hímtől eredt. A megfigyelt hím példány már nászruhában volt. A növényzet elszórt bokros-füves legelő.

1976. II. 1-én a Pizskés-tetői csillagvizsgáló mellett egy fiatal lucfenyvesben fenyőszajkót (*Nucifraga c. caryocatactes*) figyeltem meg. A madár közelre bevárt, így az alfajt is biztosan megállapíthattam. II. 11-én a Kékestető melletti középkorú lucosban láttam egy másik példányt. Ennek alfaji hovatartozása nem volt eldönthető.

Az Adácsi-víztárolón (Adács—Vámosgyörk között, 106 kh.) megfigyelt ritkább fajok: bütykös ásólúd (*Tadorna tadorna*) 1975. II. 18. (ez a példány még III. 28-án is itt tartózkodott), sarki búvár (*Gavia arctica*) 1975. X. 28. 1 példány, északi búvár (*Gavia stellata*), kárókatona (*Phalacrocorax carbo*), örvös bukó (*Mergus serrator*) 1975. XI. 11. 1—1 példány, jégmadár (*Alcedo atthis ispida*) 1975. XI. 11. 2 példány. 1974. II-ban énekes hatyúk (*Cygnus cygnus*) is tartózkodtak a tavon, (FEHÉR MIKLÓS megfigyelése).

Kevésbé ritkább, de nem közönséges fajok: nyílfarkú réce (*Anas acuta*) kb. 50 példány, füttyölő réce (*Anas penelope*) 1 példány, kanalasréce (*Spatula clypeata*) kb. 20 példány, (megfigyelés 1975. III. 28.), gatyásölyv (*Buteo lagopus*) 1975. II. 18., II. 22., XI. 11., kis sólyom (*Falco columbarius*) 1975. II. 19., X. 10., X. 28., réti pityer (*Anthus pratensis*) 1975. I. 27., 1976. I. 20., II. 2.

Érkezett: 1979. X. 5.

SOLTI Béla, Gyöngyös

VÉKONYCSÓRÚVÍZTAPOSÓ (PHALAROPUS LOBATUS) GYÖNGYÖSHALÁSZON.

ADATOK A VÉKONYCSÓRÚ VÍZTAPOSÓ TÁPLÁLKOZÁSÁHOZ

ABSTRACT: Red-necked Phalarope (*Phalaropus lobatus*) on the Gyöngyöshalász. Data on the feeding of Red — necked Phalarope.

1980. VIII. 20-án a Gyöngyöshalászi-víztároló NY-i oldalán, a tápcsatorna közelében, a sekély vízben két vékonycsőrű víztaposó csapatot (3+3 db) figyeltem meg. 22-én SOLTI BÉLÁ-val már csak egy példányát láttuk. Két nap alatt a tó vízszintje mintegy 15 cm-t emelkedett.

A tó közelében egy frissen elhullott példányra bukkantunk, mely a Mátra Múzeum gyűjteményébe került. Gyomortartalmát megvizsgálva a benne lévő szerves törmelék 95%-a szúnyoglarva volt. Ezenkívül találtam néhány bogarat: két *Hydrophilidae*-fajt (egy ép példányt és két pár szárnyat), valamint egy ormányosbogár feji és előtöri részét (ezeket az iszapból szedegethette, hiszen a páncél üregi részét iszap töltötte ki). 4 db növényfoszlányt

(iszapból felszedett) és 4 db zúzókövet (kvarckavics) találtam, a legkisebb és legnagyobb példány mérete: $1 \times 1,5$ mm és $2,1 \times 1,5$ mm. A madár súlya: 39 g, neme: ♀

Érkezett: 1980. VIII. 25.

VARGA András, Gyöngyös